

לעילוי נשמת
הר"ד
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללוחדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה החשובה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ד ט"ו ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 427

מסכת יבמות פ"ז-צ"ג

בס"ד, י"ד אב תשס"ז

- ◆ תקנת עגונות
- ◆ החשיבות הרבה שבהתרת עגונות
- ◆ מדוע עד אחד נאמן להתייר עגונה?
- ◆ מתי יש לחכמים כח לעקור את דין התורה

השבוע בגליון

- ◆ עדות שהתבררה כמופרכת - אינה בטלה?
- ◆ לעדות נזקקים כדי להתוודע לאמת
- ◆ הנער הכהן שהתעקש לעלות לתורה ביום טוב
- ◆ חובה לכבד כהן שאינו הגון?

דף פז/ב האשה שהלך בעלה תקנת עגונות

אחד הנושאים המרכזיים במסכתנו הוא נושא העגונות. אשת איש אינה רשאית להנשא לאחר, עד שהוברר מעל לכל ספק כי כבר אינה אשת איש, אם באמצעות גירושין, אם באמצעות מיתה. כל עוד לא הוברר הדבר, הרי היא מעוגנת, מעוכבת, מלהנשא.

רבי הקדוש לא קבע מסכת מיוחדת לנושא עגונות. הדינים הרבים, כולל תקנות חכמים, קולות וחומרות, מרוכזים בפרק האשה רבה ובשני הפרקים האחרונים של המסכת. גם בתשובות הגאונים ובספרי הראשונים לא נתייחד מקום משלו להלכות עגונות, לבד מרבי יצחק [חי לפני כשמונה מאות שנים], תלמידו של הראב"ה, שקבע מקום ל"הלכות עגונות" בספרו "אור זרוע" (או"ח סימן תרפ"ח - תרצ"ז).

בתקופה מאוחרת יותר החלו היהודים לעסוק ברוכלות ובמסחר, התניידו ממקום למקום וצרת העגונות פשתה והתרחבה, ובמשך השנים התרבו ונצברו תשובות הפוסקים הלכה למעשה בנושאי עגונות, ויצאו לאור ספרים המיוחדים לעניין. הראשון שבהם הוא "קונטרס עיגונא דאיתתא" למהר"ש [רבי חיים סבתן], שנדפס בשנת ת"א, לפני למעלה משלש מאות שנים והוא מהספרים החשובים שהודפסו על עניין זה. גם בספרי השו"ת ייחדו מדור מיוחד לתשובות העוסקות בעגונות [ראה שו"ת "נודע ביהודה", ועוד].

כבר לפני מאתיים שנים כתב המהרי"ע [שו"ת "שאלת יעב"ץ, חלק א' סימן ל"ב], כי מספר התשובות ההלכתיות בנושא עגונות עומד על רבבות, ואכן, מאה שנה לפני כן, כבר חש בעל "חלקת מחוקק" [מפרש שולחן ערוך חלק אבן העזר] בצורך ללקט את תמצית התשובות שהופיעו עד זמנו בקונטרס גדול ורחב, "קונטרס עגונות". שנים אחר כך המשיך במלאכה בעל "פתחי תשובה" בביאורו לשולחן ערוך חלק אבן העזר, ולאחרונה נעשתה מלאכה מקיפה, כוללת ועדכנית במסגרת מכון "אוצר הפוסקים".

על החשיבות הרבה שבהתרת עגונות, ניתן ללמוד מדברי הפוסקים שעסקו בנושא. במצוות עגלה ערופה מצווה התורה שחמשה זקנים מבית הדין הגדול שבירושלים ימדדו לאיזה עיר קרוב החלל, אפילו נמצא החלל קרוב בעליל לאחת הערים. רבי יוסף בכור שור (מובא בבבלי התוספות ע"ת, שלהי פרשת שופטים) כותב בטעם הדבר, כי חפץ הקב"ה שעל ידי כך יתפרסם הדבר ויבואו רבים לראות את החלל והם ישמשו כעדים להתייר את אשתו.

בשו"ת הב"ח (החדשות סימן ס"ד) מובאים דבריו של רבי מנחם מנדל שטנגי מפיניצ'וב הכותב לרבי יואל סירקיש, בעל הב"ח: "וכל מי שמתיר עגונה אחת בזמן הזה, כאילו בנה אחת

דבר העורך

שגרירים

בתקופה זו רבים יוצאים לנופש ומתארחים במקומות אליהם אינם מגיעים במהלך ימות השנה.

לומדי הדף היומי, אשר אינם מוותרים על שעת ההנאה היומית שלהם, יאתרו בוודאי שיעור דף היומי באיזור שהותם, ונסיון השנים שעברו מלמד כי יש בכך משום גיוון, מגיד שיעור אחר, משתתפים אחרים, וגם הפרייה. אין לך בית המדרש בלא חידוש. רבים מן הנופשים שבים אל שיעור האם שלהם עם רעיונות מעניינים שחוו בשיעורי הדף היומי בתקופת הנופש שלהם ומאמצים אותם במשך השנה. למשל, ידוע לנו על יהודי שהבחין בשני לומדי הדף היומי החוזרים בצוותא על הגמרא לאחר השיעור, וכשחזר לביתו אימץ את הרעיון והוא מיישם אותו בדביקות עם חבירו זה שנתיים ימים.

תקופה זו טומנת בחובה אפשרות יוצאת דופן - לזכות לפעול להגברת לימוד התורה ולהקמת שיעורי הדף היומי.

ברוך ה' הוקמו שיעורים רבים בדף היומי, בערים, בכפרים, במושבים, במשרדים, ובעצם בכל סוגי ריכוזי הציבור. אך עדיין רבה המלאכה ויהודים רבים עדיין לא זכו להצטרף למעגל לומדי הדף היומי. תקופת הנופש, בה לומדים רבים נפוצים על פני כל הארץ, מהווה הזדמנות נדירה לפעול לצרף עוד יהודים למעגל לומדי הדף היומי.

ואם תאמר: אני? מסוגל ליהום שיעור? **ובכן**, בדברים שנשא הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, ראש בית המדרש למניחי שיעור מאורות הדף היומי, לרגל סיום סדר מועד הוא המריץ את קהל המשתתפים לצרף משתתפים נוספים לשיעור הדף היומי, תוך שסיפר מעשה שאירע עמו באחרונה:

"לפני שבועות אחדים נכנסתי למשרד בבניין משרדים גדול, וכאשר שאלתי את בעל המשרד בדבר אפשרות להקים במקום שיעור תורה, הוא הגיב: "כאן? בבניין הזה?"

עילוי נשמת

הבה"ח **אבינועם גרוסמן** ז"ל
בן יבדלחט"א שמואל אהרון הי"ו
נלב"ע י"ד באב תשס"ו
תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

מרת **גיטה גרינברג** ע"ה
ב"ר שמעון שו"ב לייבל ז"ל
נלב"ע י"ג מנחם-אב תשנ"ו
תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו הר"ר **שמעון גרינברג** ומשפחתו שיחיו-ת"א

עילוי נשמת

הר"ר **אהרן סלומון** ז"ל
ב"ר זאב ז"ל
נלב"ע י"ז באב תשמ"ח
תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **זאב סלומון** ומשפחתו שיחיו - בני ברק

נר"ה

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **רפאל נאמן** ז"ל ב"ר מנחם ומלכה ז"ל
נלב"ע ט"ז באב תשס"ג **תנצב"ה**

מחורבות ירושלים העליונה". אף החיד"א מביא מהמקובל מהר"א חיון, כי כאשר חתם על פסק היתר עגונה, כתב כי הוא נזקק לדבר מפני שהוא תיקון לשכינה במובן מסויים ("פני דוד", ואתחנן). משום המצווה הגדולה להזדקק להיתר עגונה אנו מוצאים כי גדולי הפוסקים עסקו בכך גם בזמנים לא זמנים: בשו"ת "צמח צדק" (סימן ב'ט) מובאת גביית עדות בחול המועד פסח. בעל "נודע ביהודה" (תניינא אהע"ז סימן ס"ד) סיים כתיבת תשובה בנושא זה בערב שבת קודש 'עם חשיכה'. רבי אליעזר יצחק מואלוז'ין כתב תשובה להתיר עגונה במוצאי תשעה באב ("חוט המשולש" חלק ב' סימן ד). ואילו המהרש"ם (שו"ת, חלק א' סימן פ"ד) כתב תשובה בתשעה באב עצמו! הוא מזכיר בקשר לכך את הדברים האמורים, כי היתר עגונה ובניין ירושלים שייכים זה לזה. פוסקים רבים התייחסו להיתר עגונה כסגולה להבנות בילדים או להיות המצוה מליצת יושר בימי הדין (ראה "ברכת יוסף" אהע"ז ל"ג, בית אפרים תקנת עגונות סימן ל"ח, ועוד).

וכך מסכם את הדברים רבי חיים פאלאג'י: "נראה מדברי כל הראשונים והאחרונים כי איכא חיוב ומצוה להשתדל ולמצוא להם זכות עד מקום שידו מגעת, משום עגמת נפש שלא יארו עגונות" (שו"ת חיים ושלום, אהע"ז ח"ב דף ב' ואילך).

אגב, מעניין לציין, כי בעיתוני העבר, המגיד, הצפירה, המליץ וכדומה, היו מתפרסמות מודעות בענייני עגונות עם תצלומי האבודים, ללא תשלום. עד כדי כך הגיעו הדברים, שרבי שלום משה חי גאג'ין (בספרו שו"ת "ישמח לב" או"ח סימן י"ח) התיר לקרוא עיתונים בשבת, מפני שיש בהם עניין של היתר עגונות, כאשר הנסיון מראה שתועלת גדולה היתה מכך!

דף פח/א משום עיגונא אקילו בה רבנן
מדוע עד אחד נאמן להתיר עגונה?

במאמר הקודם התוודענו לחשיבות המרובה שבהיתר עגונה. במאמר הנוכחי נתמצת את שורשי ההיתר הנדיר במינו, שנקבע לגבי היתר עגונה. כידוע, "אין דבר שבערווה פחות משניים". כלומר, בית הדין מנוע להסתמך על עדות של אדם אחד, לגבי דיני אישות. ברם, שונה הוא דינה של עגונה, שבית הדין מתירים לה להנשא גם בהסתמך על עד אחד בלבד! בטעם הדבר נממקת הגמרא: "מתוך חומרא שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה". כלומר, חז"ל הכבירו עליה בחומרות, שאם לבסוף יודע כי בעלה חי, היא אסורה גם עליו וגם על בעלה השני, עם כל ההלכות השנויות במשנתנו. מתוך כך היא תדקדק היטב בטרם תנשא לאדם אחר ותברר אם בעלה אכן מת.

לא נחה דעתה של הגמרא והיא שואלת: אל תחמיר עליה ואל תקל! מבארת הגמרא: "משום עיגונא אקילו בה רבנן" - כדי שלא תשאר האשה עגונה, תקנו כך חכמים. על דברי גמרתנו עומדים כל הראשונים, כדי לברר את מקחה, כיצד נעקר דין התורה ש"אין דבר שבערווה בפחות משניים", הרי "אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה"! כלומר, לא ניתנה לחכמים הרשאה להורות על עשיית פעולה המנוגדת לחוקי התורה. שלש שיטות עיקריות יש בדבר.

במקרה זה יש לחכמים כח לעקור את דין התורה: בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "מתוך") נוקטים, כי "עקירת דבר מן התורה" היא לעקור דין באופן שסותר לחלוטין את רצון התורה. אך במקרה דנן, רצון התורה בשני עדים כדי לברר את האמת, וחכמים יצרו מצב, על ידי שהחמירו על האשה, שגם באמצעות עד אחד האמת מתבררת, יותר מכפי שהיא מתבררת על פי עדות רגילה של עד אחד, אותה פסלה התורה. אופן זה אינו נחשב עקירה **מוחלטת** של דין התורה, ולעקירה מסוג זה נתן הקב"ה כח לחכמים.

הפקעת הקידושין: רש"י (שבת קמה/ב) נוקט גם הוא כי עד אחד נאמן בעגונה מדרבנן, אך הוא מסביר זאת באופן שונה לחלוטין. לדעתו, במקרה זה השתמשו חכמים בכחם לעקור קידושין ולבטלם מלמפרע, וכך מתברר כי מעולם לא היתה נשואה לבעלה הראשון. כח זה של חכמים מבוסס על כך שכל קידושין נעשים על דעת חכמים, ולפיכך בכחם גם לבטלם. המאירי מבהיר, כי ביטול הקידושין מותנה במצב הנתון, היינו: כל עוד הבעל נעדר, תקפה עדותו של העד האחד ודבריה של האשה הבטוחה כי הוא מת. ברם, אם לפתע מופיע הבעל, אזי מתברר כי לא בטלו הקידושין ובניה מבעלה השני - ממזרים [בכך הוא מיישב קושיית הריטב"א על שיטה זו. ועיינין שם בהגהות הגר"א יפהן על הריטב"א שם, רש"י מתייחס לעד מפי עד בלבד. אך בראשונים מובאת שיטה זו על כל עד אחד].

נאמנות מן התורה: ראשונים רבים, בהם הריטב"א והרמב"ם (סוף הלכות גירושין) סוברים, כי במקרה שהאמת מתבררת באופן מוצק וודאי, אין צורך בשני עדים! דין התורה "על פי שניים עדים יוקם דבר", בדיני ממונות ובעדות דבר שבערווה, מתייחס למקרים בהם האמת אינה מתבהרת בפני הדיינים עד תומה. ברם, היכן שהדיינים משוכנעים באמיתותם של דברים, ניתן להסתפק בכל ידיעה, גם של "עד אחד", ואף בידיעה שמקורה מפי אדם הפסול להעיד, כגון, אשה. לפיכך, במקרה של עגונה החמירו חכמים על האשה, שאם יתברר כי בעלה חי היא אסורה לו, וכך היא תברר היטב את העובדות ובירורה זה יסיר את הצורך בשני עדים.

התורה מסרה, איפוא, לחכמים את ההכרעה, אלה דברים ניכרים כאמת, ואין בהם צורך בשני עדים. את דבריו של הריטב"א מסביר ה"חזון איש" (סימן כ"ב ס"ק ג), תוך שהוא דולה מהם הסבר על כחם

יש סיכוי להקים שיעור? אין סיכוי! רוב האנשים אינם שומרי תורה ומצוות וכולם עובדים קשה ומנצלים כל שנייה. אין סיכוי כבוד הרב!

נכנסתי למעליה, ובטעות לחצתי על הכפתור הלא נכון לכיוון מעלה. המעליה עלתה ובאחד הקומות נכנס אליה יהודי, פניתי אליו: "האם יש אפשרות להקים שיעור דף היומי אצלכם במשרד?". הוא הביט בי כמו חיכה שנים לשאלה הזו, והשיב: "היו בלשמה משתתפים. אני ועוד שניים".

בשיעור הראשון השתתפו **עשרות** איש! **משמים** מסובבים. כשרוצים לעשות רוחניות תוראים וזה הסייעתא דשמיא. העוסק בהפצת תורה וזה לסייעתא דשמיא מוחשית, שהרי הוא מגשים את ייעודו של עם ישראל.

בהגיעם, איפוא, למקום חדש, ותקלו בבית כנסת שאין בו שיעור תורה, נא יידעו את מחלקת השיעורים של מאורות הדף היומי, הממתניה לפניותכם: 11-33-20-4800.

היה ואי מי יחפוץ ליטול יוזמה ולסייע בגיבוש הרעיון ולהשתתף בזכות העצומה של הקמת שיעור תורה, הדברים אינם כה מסובכים כפי שניתן אולי לחשוב.

מתוך ידיעה כי לא כל אחד חש עצמו כמוכשר לפתיחת שיעור בדף היומי, פנינו אל הרכז הארצי של מאורות הדף היומי, למתן הדרכה קצרה עבור המעוניינים במצווה רבתי זו.

בפתיחת שיחתנו הוא נזכר בתחילת דרכו ב"מאורות הדף היומי". "בתקופה הראשונה הרגשתי נבוך כשפתחתי בשיחה עם מתפללים, או עם גבאי בית כנסת, על פתיחת שיעור דף היומי, כמו איש שיווק שבא למכור מוצר, ועליו לשכנע את הצד השני להסכים, להצטרף ולסייע. מחר מאד הנבתי שהדברים שונים לחלוטין, ברוב המקרים התברר שהאנשים עמם שוחחתי המתינו לא שנים לשיחה מעין זו. בהתרגשות ובפנים מלאות ציפייה היו מקבלים את פני ובצמאון רב מבקשים לשמוע, כיצד מקימים שיעור, איך עושים ומתי זה יקרום עור וגידים.

כשגייעם למקום חדש ומתעניינים לגבי הקמת שיעורי תורה, צריך לזכור שרבים מן המתפללים בבית הכנסת כמהים להשתתף בשיעור תורה, ואך חוסר תזמון והעדר ידע, ולפעמים גם חוסר התארגנות, גרמו לכך שעד כה לא הוקם שיעור בבית הכנסת.

ומכאן לכמה עצות פרקטיות ומעשיות. **מומלץ** לעיין בלוח המודעות של בית הכנסת, כדי לקבל מידע על חיי בית הכנסת. במרבית בתי הכנסת ניתן דיווח מלא על כל סוגי הפעילות המתרחשים בו, וכך ניתן לדעת אם בבית כנסת זה מתקיים שיעור תורה.

היה ומתברר כי בבית הכנסת לא מתקיים שיעור תורה, כדאי לפתוח בשיחה עם אחדים מן המתפללים, ולשוחח עמם על אודות שיעור תורה, האם היו מעוניינים להשתתף בשיעור תורה ומה לדעתם התדירות המומלצת לקיומו (ישנן קהילות בהן מקימים שיעור חד-שבועי, אשר במהרה הופך לשיעור יומי, לבקשת המשתתפים).

ניתן להסביר את הייחודיות של שיעור הדף היומי, המגבש יחד את כל חברי בית הכנסת, את המתיקות של הדף היומי, המאחדת את כל יהודי העולם, כחזונו של רבי מאיר מלובלין זצ"ל.

כדאי לציין, כי כיום שיעור דף היומי בבית כנסת הוא דבר מובן ומקובל, כפי שרוכשים ספר תורה וכפי שמתקנים מזגנים...

מכאן ואילך - הדרך קצרה. ברוב המקרים תתקבל תשובה חיובית, המתפללים יגיבו בחום וברצון, וכל שונתר הוא לפנות למחלקת השיעורים במאורות הדף היומי, אשר ימשיכו לטפל במה שאתם התחלתם: 11-33-20-4800.

יחד נעשה ונצליח!

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-03 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

מענה לשון

דף פ"א/א אמר רב אחא בריה דרבה משמיה דגמרא

"גמרא" שאינו "תלמודא" (חלק ד')

כאמור בגיליונות הקודמים, אף על פי שהמילה העברית "תלמוד" (ובארמית "תלמודא") והמילה הארמית "גמרא" גזרות משורשים בעלי משמעות זהה (למ"ד העברי = גמ"ר הארמי), למעשה, יש לכל אחת מובנים שונים. בשלושת הפירושים של "תלמוד" עסקנו בעבר, וכעת נדון במשמעות המילה "גמרא".

המשמעות המקורית של מילה ארמית זו היא מה שהתקבל במסורת מן הדורות הקודמים. בעשרות סוגיות אומרים חז"ל, כי מקורה של הלכה או של ידיעה היסטורית היא במסורת איש מפי איש: "גמרא גמירי לה", או בקיצור: "גמרא". לדוגמה, כשמבררים חז"ל מהו המקור לדברי המשנה (תענית כ"ב/ב) המונה את הפורענויות שאירעו בי"ז בתמוז ובתשעה באב, אומרים חז"ל על אותם שלא נתפרשו בכתובים: "גמרא" (תענית כ"ב-כ"ט/א).

כך הוא גם פירוש המילה בביטוי "משמיה דגמרא" (כפי שמפרש רש"י בסוגיותנו, דף פ"א/א ד"ה משמיה דגמרא). וכך מסביר רש"י את לשון התלמוד, הנאמר בכל בוקר: "אביי מסדר מערכה משמיה דגמרא, וזו לשונו (יומא י"ד/ב): "משמיה דגמרא - דבר מקובל מכל בני הישיבה, שקיבלו מרבותיהם". כששאלו (יומא ל"ג/א) את אביי על מסורת זו שלימד "מאי טעמאי", השיב: "גמרא גמירנא, סברא לא ידענא". כלומר, אביי העביר הלאה את המסורת כפי שלמד מרבותיו, ללא נימוקים, ובפרט מסויים לא ידע לתת טעם לדבר מדעתו.

פעמים רבות מופיע "גמרא" כניגוד ל"סברא", שהוא הלימוד והעיון המעמיק בהסבר המסורות, ובטעמיהן. כך שאלו חכמים את רב אשי ביחס להלכה שלמד: "גמרא או סברא?" ותשובתו: "מתניתין היא", ולא חידש זאת מסברתו (לעיל כ"ב/ב).

להערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446 ב"ב. u_frank@geronimedia.net דוא"ר

פנינים

דף פ"ז/ב והולד ממזר

ולד של נט

מספרים היו כי בארצות הברית של לפני מאה שנה, יהודי חרד ששאלה לו בהלכות הכשר כלים נקלע בשגגה לביתו של רב רפורמי, והציג בפניו את שאלתו:

- נט בר נט [מושג מהלכות תערובות המציין טעם מאכל שנבלע בכלי וחזר ונבלע במאכל אחר]. מה דינו?
נבוך הרב, כחכה בגרונו, ופתח ספרים ולסוף הכריע ברורות:
- נט בר נט - הולד ממזר...

דף פ"א/א משום עיגונא אקילו בה רבנן **ודאי שמת...**

סיפר הגרי"ז מברסק צ"ל:

נדמנה לידי תשובת רב אחד ובו הוא מתיר עגונה ל סמך ארבעה היתרים מפוקפקים כל כך עד כדי גיחוך. אחד מהם היה זה שבגמרא (כתובות כ"ב/ב) נאמר, שרב רחמי איחר לחזור לביתו, וזוגתו הזילה דמעה בעקבות זאת ואז נשבר הגג ושישב עליו ומת.
אף עלובה זו בכתה רבות על בעלה וודאי שכבר איננו בין החיים...

חלש היה וחלש ישרא...

אל רבי גרשון חנוך מראזין באה אשה אחת ושאלתה בפייה: היא גרושה ועומדת להנשא לצעיר שיש בידו פטור זמני מן הצבא לשנה

של חכמים בקביעת צביון דיני התורה וכלליה: "מתחילה ניתנה תורה על דעת חכמים, להכריע מה נקרא ידיעה וְעַד להתיר אשת איש. וחכמים יקבעו בזה חוקים קבועים לכל ישראל... כשישבו בית דין והסכימו על מופת מן המופתים שיהא חשוב כעדים, הרי זה רצוי לפני המקום על פי התורה".
[בדעת הרמב"ם קיים נידון באחרונים. עיי' ב"אבי עזרי" על הרמב"ם שם, וציין שיסוד הדברים נמצא בחידושי הר"י מ].

דף פ"א/א אתא גברא וקאי

עדות שהתבררה כמופרכת - אינה בטלה?

תורתנו הקדושה קבעה, כי עדותם של שני עדים שהתקבלה בבית הדין, אינה מתערערת ואינה מתבטלת לעולם, אלא אם כן הזימוה עדים אחרים. הזמתם של העדים הנוגדים מתקבלת בתנאי שהם מעידים כי העדים הראשונים היו עמם במקום אחר באותו יום לגבי העידו כי ראו את המעשה עליו הם מעידים. ברם, אם העדים המכחישים מעידים כנגדם, וכגון, ראובן לא גנב, שמעון לא הרג, אין מתבטלת עדות העדים הראשונים, אלא לפנינו עדות מול עדות. מצב סותר. **"תרי כמאה"**: לאור כלל בדיני עדות הקובע כי "תרי כמאה" [שניים הם כמאה], הרי שהדבר אינו תלוי במספר העדים הסותרים לעדים הראשונים. יתכן, איפוא, ששני עדים יעידו כי ראובן מת ואשתו מותרת להנשא, וכנגדם יעידו עשרת אלפים עדים כי ראובן חי וקיים, ועדיין לא תתבטל עדות העדים הראשונים, אלא לפנינו שתי עדויות סותרות זו לזו.

עדות על דבר שלא היה ולא נברא: השאלה המתבקשת היא, עד היכן נמתח גבול יציבות עדותם של הראשונים. נתאר לעצמנו מצב בו שני עדים מעידים בפני בית הדין כי יבשת אוסטרליה נעלמה ואיננה. האדמה פתחה את פיה ותבלע את תושביה ואת כל אשר להם חיים שאולה. מיד יבואו כל יושבי העולם ויעידו בבית דין כי לא היו דברים מעולם. אם חברי בית הדין לא יפליגו ויווכחו במו עיניהם כי כזב דיברו, הם מנועים מלבטל את העדות הראשונה ויאלצו לקבוע כי מבחינת ההלכה קיים ספק אם יבשת אוסטרליה קיימת!

האמנם?
היתכן?

בעלי התוספות (ד"ה "אתא") עומדים על נידון זה, ומבהירים את הדברים.

בעלי התוספות מקשים: "ואם תאמר, כיון דאיכא תרי דאמרי מת, אפילו איכא מאה דאמרי שזהו, מה בכך? הא תרי כמאה דמו!".

כלומר, מדוע אם שניים העידו כי פלוני מת ואחר כך הופיע פלוני זה בפנינו חי וקיים, מתבטלת עדותם? הן הדיינים אינם יודעים אם זה שהופיע בפניהם הוא האיש עליו העידו שמת. אמת, יבואו מאות עדים ויעידו בפני בית הדין כי הוא הוא, אך בית הדין יהא מנוע מפסילת עדות הראשונים, כי לפנים שני כתות עדים, זו אומרת ראובן מת והחי שהופיע אינו ראובן, והשנייה אומרת כי הוא ראובן.

שמה תאמר, הן מול השניים האומרים כי בעלה מת, ניצבים מאות אלפים הצווחים ככרוכה שהוא חי? הרי "תרי - כמאה", ואין לתת משקל למספרם הרב לעומת מיעוט העדים! בעלי התוספות מתרצים: "ויש לומר דלגבי דבר הנראה וידוע לכל לא היה אומר רב, אבל בשני עדים לא תצא".

את דבריהם מסביר ה"חתם סופר" (שו"ת, אהע"ז ח"ב סימן קמ"ב) באופן הבא.

לעדות נזקקים כדי להתודע לאמת: אימתי תקף הכלל "תרי - כמאה"? כאשר בית הדין נזקק לעדות על מנת להתודע לאמת, ובלעדיה אין היא ידועה. או-אז, קבעה תורתנו הקדושה, כי אם צריך להסתמך על עדות, אזי כח שני עדים הוא ככחם של אלפי עדים הניצבים נגדם ולעולם הרי זו עדות מול עדות ואין אפשרות להכריע את המקרה.

ברם, כאשר המציאות ניכרת וידועה לכל גם בלא עדות, כי כל הרואה מכיר את הבעל, נשים, גדולים, קטנים וגויים, הרי שנתנית משקל לדבריהם כנגד העדות, אינה מפני שבית הדין **מאמין** לדבריהם נגד העדות, אלא לפנים ידיעה ברורה שכך הם פני הדברים - הבעל חי, ולא נותר אלא להסיק כי העדים טועים בטביעת עינם, עת חורצים כי זה שהופיע אינו הבעל. ובמילים אחרות: היכן שהדיון אינו בירור על העבר אלא על המציאות המתרחשת לפנינו, והכחשת העדים אינה מכח עדות נגדית אלא מפני ידיעה ברורה ומוחשית - לא נאמר הכלל "תרי - כמאה", ועדות שני העדים בטלה ומבוטלת.

באחרונים ישנן הגדרות נוספות לדברי בעלי התוספות - ראה ב"אוצר הפוסקים" (סימן י"ז ס"ק של"ח אות ה') ולדברי כולם היסוד הוא, שחלוקה עדות על העבר מנידון הכרת ההווה. ראוי לציין כי ה"נודע ביהודה" (שו"ת, אה"ע סימן ס"ה) מפרש את דברי בעלי התוספות באופן אחר, ואנו כתבנו כדעת רוב האחרונים.

דף פ"ח/ב מנין שאם לא רצה דפנו, תלמוד לומר וקדשתו בעל כרחו

הנער הכהן שהתעקש לעלות לתורה ביום טוב

לומדי הדף היומי מכירים את המושג **"וקדשתו"** - חובת כיבוד הכהנים.

מן הפסוק (ויקרא כ"ח) **"וקדשתו ב' את לחם אלקיך הוא מקריב קדש יהיה לך פי קדוש אני ה'**

מְקַדְשָׁכֶם" דרשו חז"ל, כי יש לכבד את הכהן בכל דבר שבקדושה.

בסוגייתנו אנו למדים, כי מפסוק זה דרשו דין נוסף. הגמרא אומרת: מניין שאם כהן מסרב לגרש אשה האסורה לו, כופים עליו לגרשה? שנאמר "וקדשתו" - על כרחו.

כיצד דרשו שתי הלכות מתיבה אחת? כל לומד יודע, כי בדרך כלל אין אפשרות לדרוש שתי הלכות מאותה תיבה. השאלה המתבקשת היא, כיצד דרשו מפסוק זה שתי הלכות?

בשאלה זו התקשו אחדים מן האחרונים, ויש מי שכתב, כי זו הסיבה שבגינה נוקט הרמב"ם שמצוות כיבוד הכהן אינה מן התורה אלא מדרבנן, אשר הסמיכו את תקנתם ללשון הכתוב (ראה "תורה תמימה" שם).

ברם, בעלי התוספות נוקטים, כי כיבוד הכהנים מצווה מן התורה, ולשיטתם יש לברר, כיצד דרשו שתי דרשות מתיבה אחת.

בשו"ת "חתן סופר" (סימן ק"ג) וב"תורה תמימה" כתבו, כי בעלי התוספות הלכו בשיטת סבם, רש"י, אשר בפירושו לתורה (שם) כותב: **"וקדשתו"** - על כרחו, שאם לא רצה לגרש, הלקה ויסרוהו עד שיגרש. **קדש יְהִיֶה לָךְ** - נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה". כלומר, לדעת רש"י אכן אין לומדים מ"וקדשתו" כי אם הלכה אחת, ואילו את מצוות כיבוד הכהנים למדים מהמשך הפסוק "קדוש יהיה לך".

מדוע, אם כן, בעסוק הגמרא בדין כיבוד הכהן היא מציינת את התיבה "וקדשתו", היה עליה לציין את המלים מהן נדרשת הלכה זו, "קדוש יהיה לך"?

הסבר נפלא ומרתק אומר על כך המהר"ם שיק (שו"ת, או"ח סימן נ"ו), כלהלן.

חובה לכבד כהן שאינו הגון? ה"פרי מגדים" (בפתיחה לאו"ח סימן קכ"ח) מסתפק, אם חובה לכבד גם כהן שאינו הגון, העובר על דת משה וישראל. המהר"ם שיק נוקט כי חובה לכבדו וזאת אשר מבקשת הגמרא ללמדנו, בהביאה את תיבת "וקדשתו" על מצוות כיבוד הכהן; כשם שבתחילתו עוסק הפסוק בכהן שנשא אשה אסורה, שכופים אותו לגרשה, כך גם המשך הפסוק המתייחס למצוות כיבוד הכהן, עוסק גם בכהן שאינו הגון... וחובה לכבדו גם כהן שכזה.

רבי עקיבא סופר, נינו של ה"חתם סופר", בעל "דעת סופר" (שו"ת, או"ח סימן ט"ז), עוסק בנושא זה, בעקבות שאלה שהונחה לפתחו.

במסכת גיטין (א/ט) קובעת המשנה, כי סדר העולים לקריאת התורה הוא: כהן, לוי ישראל, "מפני דרכי שלום", כדי שלא יבואו לידי מריבות, והגמרא מסמיכה תקנה זו לפסוקים [ראה שם בגמרא, מדוע יש צורך בתקנה ואין די ב"וקדשתו"].

היו קהילות שתיקנו, כי ביום שקוראים בשני ספרי תורה, לא יעלו לתורה רווקים, כי אם נשואים. מעשה באחת מן הקהילות הללו, שהיה בה כהן "נער בער בן י"ז שנה, שעשה עוד מעשה נערות, ולא רצה למחול על קריאתו", אך לא היה כהן נשוי בקהילה. בני הקהילה ציפו כי הוא יוותר, אך זה התעקש לקבל את המגיע לו. ראשי הקהילה שטחו את המקרה לפני ה"דעת סופר", כדת מה לעשות.

ה"דעת סופר" כותב, כי אין בכך הקהל לתקן שלא יעלו הכהנים הרווקים לתורה, בלא הסכמתם. רק אם יקבלו הכהנים את התקנה בהסכמה, הרי שהכהנים הרווקים לדורותיהם מחלו על כבודם, ואינם יכולים לחזור בהם. לפיכך הוא ממליץ להם לעשות כדברי אבי זקנו (שו"ת "חתם סופר" או"ח סימן כ"ה), לפייס את הכהן שיסכים גם הוא לתקנה זו ומחל על כבודו.

למעשה ראוי לדעתו לכבדו בהוצאה והכנסה, כפי שכתב ה"חתם סופר", ובזה יקיימו "וקדשתו", או אפילו בעליה לתורה ביום הראשון של יום טוב, כדי שלא לעקור לגמרי את תקנת חכמים להעלות לתורה כהן, אף על פי שכהני קהילתם מחלו על כבודם.

בלבד. חוששת היא שלבסוף ילקח לצבא והיא תשאר עגונה כל ימיה.
השיב לה הרבי: אין לך מה לחשוש, עלי ועל צוארי.
כשראה את החסידים מתפעלים, אמר להם: אין כאן רוח הקודש כלל, אלא חשבתי בעצמי: מדוע הלה יש לו פטור זמני בלבד, מפני שהוא חלש בגופו רוצים הם לכחון שמא יבירא בינתיים.
עמדתו על טיבה של אשה זו, חייו לא יהיו קלים עמה ולאחר שנה יהיה חלוש עוד יותר... (אמרות חכמה).

דף פח/א ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו
יוסף כיעקב, אבל באותו הגיל...
שאל ה"אמרי אמת": הרי דמות יוסף היתה כדמות יעקב איך לא הכירוהו?
חזר ויישב: דומה היה יוסף ליעקב כפי שהיה נראה בגילו. והרי בני יעקב לא הכירו את יעקב בהיותו בגילו של יוסף...

נסא דברכתא
מעומקא דליבא
נשגרי בואת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השוריה במעונם של הרבנים
מגידי השיעורים מבית מדרשנו
הרה"ג אברהם כהן שליט"א
ביה"כ"ק קול אליהו - כרמיאל
לרגל הולדת הבת
הרה"ג שמחה שברין שליט"א
ביהכ"ס המרכזי - מעגלים, יד רמ"א - נתבות
לרגל הולדת הבת
בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת
הר"ר **צבי נתן פינקלשטיין ז"ל**
ב"ר חיים מנחם ז"ל נלב"ע י"ד מנחם אב תשנ"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **פאניה מושקובסקי ע"ה**
בת הר"ר אהרן ז"ל נלב"ע י"ט באב תשנ"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י נכדה ידידינו הר"ר **אפרים ברנד** ומשפ' שיחיו-גבעתיים

מאורות הדף היומי
משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1
P. O. B. 471 Bnei-Brak Israel
ת.ד. 471 בני-ברק
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il
לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
למנויים, ובכל עניין טל: 03-6160657

מאורות השבת
גאון ונביאים
בגודל מיוחד
מהדורת הילדים של מאורות השבת,
מאפשרת לכל ילד להיות שותף אמיתי ופעיל בלימוד,
ולכל אב להעניק חוויה אמיתית של לימוד מונה לכל המשפחה,
בתקופת חופשת הקיץ ובמשך כל השנה כולה.
10 ₪ בלבד לספרון
להשיג בחנויות הספרים המובחרות
ובמוקדי הפצה: משרדי מאורות - בני ברק; וגמן 1 פינת חתם סופר 5. ירושלים: שרי ישראל 14.
לפרטים והזמנות: 1-700-500-151